

מדרש הנעלם

(א) ויצא יעקב. א ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי, אע"ג דנהורא עמיה שרי, ידע מה בחשוכא. והיינו דכתיב, א אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. ב ומי אר"י הכי, והא אמרן דהא חכמתא הוה בסמיכותא דקראי, בכל מה דאיתמר, והאידינא פשיטותא דקרא צריכנא, דאכרעם הוה, ויצחק הוה, ויעקב הוה. א"ל אע"ג דהוה, חכמתא דקראי אסתכלנא למנדע.

מאמר מי יגור וגו' בנגד עשרת הדברות

(ב) רבי יצחק פתח, א מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדושך הולך תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבבו וגו'. מאי משמע, א"ר יהודה

חלופי גרסאות

א בדפויי כתבו כאן חסר תחלת הענין. ב ג"א ל"ג ומי (קראקא). ג ג"א דהא (קראקא).

מסורת הזוהר

א (דניאל ב) בא כג צ"ז ת"ז תכ"א צ"ס ז"ח כז ט"א. ב (ירמיה כג) נח סט צ"ג ת"ז תס"א צד. תס"ט קיד. ג (תהלים טו) וירא ט צ"ד.

הסולם

מאמר

מדרש הנעלם.

שאברהם היה ויצחק היה ויעקב היה. א"ל, אע"פ שהיו, אברהם יצחק ויעקב בפשיטות, עכ"ז חכמת הכתובים הסתכלתי לדעת, כלומר, שיש להסתכל ולדעת גם החכמה הרמוזה בכתובים.

(ב) רבי יצחק פתח וכו': רי"פ, מזמור לדוד ה' מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדושך. הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו וגו'. מה פירושו. אר"י ב"ר יוסי, אלו עשרה

(א) ויצא יעקב ידע וכו': חסר תחילת הענין. ויצא יעקב, היינו שכתוב, ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרא, שפירושו, אע"פ שאור שרוי עמו, הוא יודע מה שהוא בחשך. והיינו שכתוב, אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'. ומי אר"י כך. והרי אמרנו שחכמה יש בסמיכות הכתובים, בכל מה שנאמר, ועתה אנו צריכים לפשט הכתוב, (דפויי דף כ"ז טור ב')

ב מדרש ויצא הנעלים

בר רבי יוסי, אלין עשרה, אינון כנגד עשרת הדברות, שעתידין בניו של יעקב, לקיים במקום ההוא.

(ג) א"ר יוסי, והא חד סר אינון. א"ל לא רגל על לשונו, לא עשה לרעהו רעה, חד מלה אינון. דכל המרגל בתכרו, מיד עשה עמו רעה. לא רגל בלשונו לא עשה עמו רעה. וכי מאן שוין לאלין, כנגד עשרת הדברות.

(ד) אמר רבי, פלהו עשרת הדברות, משתמעי מיניהו. הולך תמים, כנגד אנכי ה' אלהיך. מלמד שצריך אדם לקבל עליו ואימת עול מלכות שמים, ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג, משמע דכתיב אנכי ה' אלהיך סתם. (* כתיב הכא הולך תמים, וכתוב התם תמים תהיה עם ה' אלהיך. ואין לך רשות להרהר על מה שלא הורשית).

(ה) ופעל צדק, כנגד לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם. מכאן א"ר יהודה, אין לך דבר עומד כנגד חילול ה'. מנ"ל. ממסית. דכתיב יך תהיה בו בראשונה להמיתו. למה, כי בקש להדיחך מעל ה' אלהיך. ואי קטיל ליה, נקרא צדיק, ומקנא, ופועל צדק, ונהו ופעל צדק.

(ו) ודבר אמת בלבבו, כנגד לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. א"ר יהודה, לית אינון כסדרן, ואע"ג דלית אינון כסדרן, לית לן בה. לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה, כנגד לא תענה ברעך עד שקר. וחרפה לא נשא על

מסורת הזוהר

(ה) (שם). (ו) (דברים יח) וישלח יב צ"ח. (ז) (שם יג).
לא גרסינן אימת (קראקא). ז נוסח אחר

חלופי גרסאות

ד נ"א ומי שוי זה (ווינצ'א) נ"א וכי מאן שויה (קראקא).
ה נ"א מטיף תמים ופועל צדק (קראקא). ו נוסח אחר
לא גרסינן מקנא ופועל צדק (קראקא).

מאמר

עשרה דברים הנוכחים במזמור הזה, הם כנגד עשרת הדברות, שבניו של יעקב עתידים לקיים במקום ההוא, בהר קדשנו.

(ג) א"ר יוסי והא וכו': אר"י, והרי הם אחד עשר דברים. א"ל, לא רגל על לשונו, לא עשה לרעהו רעה, הם דבר אחד, שכל המרגל בתכרו, מיד עושה עמו רעה. וע"כ לא רגל בלשונו לא עשה עמו רעה. שואל, וכי מה עושים אלו עשרת הדברים, שיהיו כנגד עשרת הדברות.

(ד) אמר רבי, כלהו וכו': א"ר, כל עשרת הדברות נשמעים מהם. הולך תמים, הוא כנגד, אנכי ה' אלקיך. מלמד, שצריך האדם לקבל עליו אימת עול מלכות שמים, ואין לו רשות להרהר במה שאינו יכול להשיג, שזה משמע משכתוב, אנכי ה' אלקיך סתם. כתוב כאן הולך תמים, וכתוב שם, תמים תהיה עם ה' אלקיך. ללמד שאין לך רשות

(דפו"י דף כ"ז טור ב' *) (טור ג')

הסולם

מי יגור וגו' כנגד עשרת הדברות להרהר על מה שלא הורשית. שזה, כמו אנכי ה' אלקיך.

(ה) ופועל צדק כנגד וכו': והכתוב, ופועל צדק, הוא כנגד, לא יהיה לך אלהים אחרים על פני לא תשתחוה להם ולא תעבדם. מכאן א"ר יהודה. אין לך דבר עומד כנגד חילול ה'. מאין לנו. ממסית. שכתוב, יך תהיה בו בראשונה להמיתו. למה, כי בקש להדיחך מעל ה' אלקיך. ואם הרג אותו נקרא צדיק, מקנא, ופועל צדק. וזהו ופועל צדק.

(ו) ודובר אמת בלבבו: הוא, כנגד לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא. א"ר יהודה, הדברים שבכאן אינם כתובים במזמור על סדר עשרת הדברות, ואע"פ שאינם כסדר אין לנו בה. כלומר, שאין זה משנה כלום. כי לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה הוא, כנגד לא תענה ברעך עד שקר. וחרפה לא נשא על קרובו, הוא כנגד מחלל שבתות בגלוי

מדרש ויצא הנעלים ג
 קרובו, כנגד מחלל שבתות בפרהסיא. ר' יוסי אומר, כנגד לא תגנוב. דכתיב,
 ׀ אם זרחה השמש עליו.
 ז) נבזה בעיניו נמאס, כנגד לא תרצח. מאן דאיהו נבזה בעיניו, לא
 יעביד קטטה דיקטול, ולא יקטלוגיה.
 ח) ואת יראי ה' יכבד, כנגד כבד את אביך ואת אמך. א"ר יוסי, על הפל
 חייב אדם לכבד אביו ואמו, יצא מפלל זה, אם יאמרו לו לעבוד על דברי
 תורה או לעבוד עבודה זרה, שאינו חייב לכבדם. הה"ד ואת יראי ה' יכבד.
 ט) נשבע להרע ולא ימיר, כנגד לא תנאף. דהא אם יצרו בעי לשלטה
 עליה, ישיל שבעה על יצרו, כבועז, דאמר ׀ חי ה' שכבי עד הבקר.
 י) כספו לא נתן בנשף, האי הוא כנגד לא תגנוב. ׀ דאי הוא לא אוזיף
 ברביהא, ודאי לא יזיל ויגנוב. ושחד על נקי לא לקח, כנגד לא תחמד.
 יא) א"ר יוסי בן קיסמא, כנגד אלו נאמר ביעקב עשרה אחרים, דכתיב
 ׀ ויפגע במקום, א'. וילן שם, ב'. כי בא השמש, ג'. ויקח מאבני המקום,
 ד'. וישם מראשותיו, ה'. וישכב במקום ההוא, ו'. ויחלום והנה סלם מצב ארצה,
 ז'. וראשו מגיע השמימה, ח'. והנה מלאכי אלהים, ט'. עולים ויורדים בו, י'.
 הא עשרה.

יב) ד"א ויפגע במקום, רבי בו פתח, ׀ אל תראני שאני שמתחרת
ששופתני השמש בני אמי נחרו כי שמני נטרה את הכרמים כרמי שלי לא

מסורת הזהר (ח) שמות כב. (ט) תהלים טו. (י) רות ג) לך קלב צ"ג
 תק"ח קח ט"א שמי"ג קי ט"ד שכ"ט קכ ט"א שלי"ז.
חלופי גרסאות ח נוסח אחר ודאי (דפוסים הראשונים).
 (ז) תהלים טו. (ז) (בראשית כח) ב"א קפו צ"ב. (ח) (שיר א) תוריע כא צ"כ.

מאמר כגלוי. רבי יוסי אומר, שהוא כנגד לא תגנוב. שכתוב, אם זרחה השמש עליו. דהיינו שהוא
 אביו, דמים לו. ע"י פרש"י. שזוהו וחרפה לא
 נשא על קרובו, שהוא אביו.
 ז) נבזה בעיניו נמאס: הוא כנגד לא
 תרצח. כי מי שהוא נבזה בעיניו אינו עושה
 מריבה, שיהרוג אחרים, ולא שיהרגו אותו.
 ח) ואת יראי ה' יכבד: הוא כנגד
 כבד את אביך ואת אמך. א"ר יוסי על הכל
 חייב אדם לכבד אביו ואמו, יצא מכלל זה,
 אם יאמרו לו לעבוד על דברי תורה או לעבוד
 עבודה זרה, שאינו חייב לכבדם. ז"ש, ואת
 יראי ה' יכבד. דהיינו אם אביו ואמו הם
 יראי ה', אז יכבדם.
 ט) נשבע להרע ולא ימיר: הוא כנגד
 לא תנאף. כי אם יצרו רוצה לשלוט עליו,
 ישיל שבעה על יצרו, כבועז, שאמר חי ה'
 (דפו"י דף כ"ז טור ג')

ד מדרש ויצא הנעלים
נטרתי. הא אתחזר על יעקב, דשלטנא דיעקב בקדמיתא הוה שמשא, ואתחזר
ההוא שולטנא לעשו, ואתעבר מגיה. ויעקב אמר, אל תראני שאני שתרחרת,
דהא אתייהיבת לי שלטנא דסיגרא, דהיא אוכמא לעידנין וזמנין. ששזפתני
השמש, כד אתעבר מני שלטנא דשמשא.

ה בני אמי נחרו בי, זהו עשו. דכתיב, וישטם עשו את יעקב. שמיני
נטרה את הכרמים, דכתיב הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה. פרמי שלי
לא נטרתי, דכתיב ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי.

מאמר ויפגע במקום וגו'

יד ויפגע במקום, רבי יצחק אמר, באיזה מקום פגע, במקום שעתיד
לעמוד בית המקדש, והתפלל שם. רבי יהודה אומר, היום היה גדול, ורצה
להלוך ולא יכיל.

טו א"ר יוסי, התפלל באותו מקום, והתחיל להתרעם לפני קונו, על
דאתעבר מגיה ההוא שולטנא דשמשא, הה"ד וילן שם. כד"א וילונו העם
על משה, לשון תרעומות. ולמה, מפני פי בא השמש, דאתעבר מגיה ואתייהיבת
לעשו.

טז מה עשה יעקב, התחיל בוכה. מיד ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו,
כדי לצער נפשו. כיוצא בדבר ויקחו אבן וישמו תחתיו וישב עליה.

ה'לופי גרמאות

ט ויא ליג לי (קראקא). י ויא מוסיף דאי כד (קראקא).
כ ויא מוסיף בי שמוני נוטרה את הכרמים (רפוסים)
הראשונים.

מסורת הזהר

(1) (בראשית כז) אמור פ אות רכ ת"ז תס"ט קיח: (2) (שם
(לא). (3) (שם ל) ויצא קיט צ"י. (4) (שם כח) לעיל אות
יא צ"ל. (5) (שמות טו).

הסולם

מאמר
יד ויפגע במקום רבי וכו': ויפגע
במקום. רבי יצחק אמר, באיזה מקום פגע.
היינו במקום שעתיד לעמוד בית המקדש,
והתפלל שם. רבי יהודה אומר, היום היה
גדול, ורצה ללכת עוד, ולא היה יכול.

טו א"ר יוסי התפלה וכו': אר"י,
התפלל באותו מקום, והתחיל להתרעם לפני
קונו על שנעברה ממנו ממשלת השמש. ז"ש,
וילן שם. שפירושו כמו שאתה אומר, וילונו
העם על משה, דהיינו לשון תרעומות. ולמה.
הוא מפני כי בא השמש, שפירושו, שנעברה
ממנו השמש וניתנה לעשו.

טז מה עשה יעקב וכו': מה עשה
יעקב. התחיל בוכה. מיד, ויקח מאבני המקום
וישם מראשותיו. כדי לצער נפשו. כיוצא
בדבר

מאמר
שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי
נחרו בי שמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי
לא נטרתי. מקרא זה סובב על יעקב. כי
ממשלת יעקב היתה בתחילה, השמש. וניתנה
ממשלה ההיא לעשו, ועברה מיעקב. ויעקב
אמר, אל תראני שאני שחרחרת, כי ניתנה
לי ממשלת הלבנה, שהיא שחרורה לעתים
וזמנים. ששזפתני השמש, היינו כי נעבר ממני
ממשלת השמש.

ג בני אמי נחרו בי זה עשו, שהיה
בן אמו. שכתוב, וישטם עשו את יעקב. שמוני
נוטרה את הכרמים, היינו שהייתי אצל לבן,
שכתוב, הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה.
כרמי שלי לא נטרתי, שכתוב, ועתה מתי
אעשה גם אנכי לביתי.
(דפו"י דף כ"ז טור ג')

ה **מדורש** **ויצא** **הנעלים**
יז ויקח מאבני המקום, א"ר יוסי אבן אחת * מממש היתה. משמע דכתיב מאבני, ולא אבני. כד"א מבנות הפנעני, ולא אמר אלא אחת. הה"ד * אשר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני, אחת מהן.

מאמר מקל לבנה לח לזו וערמון

יח פתח ההוא יודאי ואמר, ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולזו וערמון. ויקח לו לגרמיה, ולתקוניה. מקל לבנה, דא רזא דוא"ו דשמא קדישא, דאקרי תפארת. דאיהו אחיד בה. ואיהו כגוןא דמקל. לבנה, כן ילהאי עילאה סתימאה. לח, מסטרא דמא דאקרון חסד. ולזו, מסטרא דאש דאקרי גבורה. וערמון, מסטרא דגרמיה ותולקיה. כללא דכל גונוני. דהא יעקב חפמא הוה בערמיותא.

יט ויפצל בהם פצלות לבנות. בהם, בו הול"ל, דהא פ מקל חד הנה. מאי בהם, בכל אינון ז' דרגין, דרמיון בקרא, * דלך ה' הגדלה והגבורה. אשלים לון באינון * קילופין חורין, דקליף בהו סטרא דאש, ואסחר לון לסטרא דמים. הדא הוא דכתיב מחשף הלבן אשר על המקלות.

חלופי גרמאות

ל נ"א ל"ג מבנות הכנעני (קראקא). ח נ"א כן (דפוסים הראשונים). נ נ"א להא' (דפוסים הראשונים). ס נ"א דיניק לאש (קראקא) נ"א דיצחק לאש (ווינצ'א). ע נ"א דגרמה (קראקא). פ נוסח אחר מכל (ווינצ'א). צ נוסח אחר לא גרסין קילופין חורין (קראקא).

מסורת הזהר

ק (בראשית כד) חיי שרה סו צ"ב. ר (בראשית ל) ויצא קב צ"ב. ש (דה"א כט) ב"א רעה צ"ב.

מקל לבנה לח לזו וערמון

בינה, הנקראת לבנה. לח, מצד המים שנקראים חסד. ולזו, מצד האש שנקרא גבורה. כי לזו הוא מלשון נלזו (משלי ג' ל"ב) שפירושו סטיה מדרך הישר, המורה על אש הדינים שבשמאל. וערמון הוא מצד עצמו וחלקו, דהיינו תפארת, הכולל כל הגוונים, וכן ערמון כולל כל הצבעים. ועוד שערמון הוא לשון ערמה, וע"כ רומז על יעקב, כי יעקב חכם היה בערמה.

הסולם

מאמר

דבר, ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, שהיתה כדי לצעוד נפשו.

יז ויקח מאבני המקום וכו': אר"י, אבן אחת ממש היתה, דהיינו שלא לקח אלא אבן אחת. זה משמע, שכתוב מאבני, ולא אבני, שאם היה לוקח יותר מאבן אחד היה צריך לומר אבני המקום. כש"א, מבנות הכנעני. ולא אמר אלא אחת, ז"ש, אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני, דהיינו רק אחת מהן.

זהר חדש

מאמר מקל לבנה לח לזו וערמון

יט ויפצל בהם פצלות לבנות: שואל, כתוב בהם, בו, היה צריך לומר, כי מקל אחד היה. ומשיב, מהו, בהם, היינו בכל אלו ז' מדרגות הרמונות בכתוב, לך ה' הגדולה והגבורה וגו' שהשלימם באלו פצלות לבנות שפיצל בהם צד האש, דהיינו השמאל והגבורה, וסיבב אותם עם צד המים, דהיינו הימין והחסד. ז"ש, מחשף הלבן אשר על המקלות, כי לבן הוא חסד.

יח פתח ההוא יודאי וכו': פתח אותו היהודי. ואמר, ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולזו וערמון. ויקח לו, היינו לעצמו ולתקונו, מקל לבנה, זה סוד הו' של השם הקדוש, שנקרא תפארת, שיעקב אחוזו בה, והוא כעין המקל. כי צורתה של הו' היא כמו מקל. לבנה, שהוא בן לעליונה הסתומה, שהיא

(דפוי"ף דף כ"ז טור ג' *) טור ד'

ת"ח

ו זהר ויצא חדש
(כ) ת"ח, ז' מעלות ממקלות, ומיזין בהגי קראי. ויקח לו יעקב מקל, חד. אשר על המקלות, תרין. הא תלת. ויצג את המקלות, תרין, הא תמשה. יחמו הצאן אל המקלות, הא ז'.

(כא) ואינון רזא דז' קולות, ואינון רזא דכתיב, חצבה עמודיה שבעה. ואינון ז' יומי בראשית, דנהרין מראשית, דאיגרי חכמה. ואינון ז' סמכין, דאקים קודשא בריך הוא עליהו עלמא, וכולא ברזא דשמא קדישא.

(כב) ת"ח, כד הנה האי מקל בידו דיעקב שלימא, קרי ליה אורייתא מקל. וכד הנה בידיהו דמשה ואהרן, קרי ליה מטה. הה"ד^א ויקח משה את מטה האלהים בידו. ואהרן נמי אחיד ביה. מה בין האי להאי.

(כג) אלא רזא עילאה הוא, כד הנה בידוי דיעקב, קרי ליה אורייתא מקל, מסטרא דקל, דהא יעקב קול איגרי, דכתיב^ב הקל קול יעקב. ובקול אחיד, דהא ידרגיה הוא.

(כד) וכד הנה בידיהו דמשה ואהרן, דאינון אחידין בנצ"ח והו"ד, דאינון תרין סמכין, איגרי מטה, לישנא דסמכא. דהא ע"י^ג אסתמיה עלמא באורייתא, דנפיק מבין תרין^ד למודי ה' ואתייהבא על ידיהו. ועל דאינון סמכין לעלמא

מסורת הזהר (משלי ט) לך נב צ"ב. א) (שמות ד). ב) (בראשית כז) ויצא מג צ"א.
 חלופי גרסאות ק נ"א מקלות (ווינצ'א). ד נ"א דרגא (קראקא). ט נ"א אחסמיה (קראקא). ת נ"א למודים ול"ג ה' (דפוסים הראשונים).

הסולם מאמר
(כ) ת"ח ז' מעלות וכו': בוא וראה ז' מעלות ממקלות רמוזות באלו המקראות, ויקח לו יעקב מקל, א'. אשר על המקלות, שתיים, וביחד הם שלש מעלות. ויצג את המקלות עוד שתיים, הרי חמש. יחמו הצאן אל המקלות, עוד שתיים, וביחד הן ז' מעלות.

(כא) ואינון רזא דז' וכו': והם סוד ז' קולות, שבסומור הבו לה' בני אליים. והם סוד הכתוב, חצבה עמודיה שבעה. והם ז' ימי בראשית, המאירים מראשית שהיא חכמה. והם ז' עמודים חג"ת נהי"מ, שהקב"ה העמיד עליהם את העולם. והכל הוא בסוד השם הקדוש.

(כב) ת"ח כד הנה וכו': בוא וראה, כשהיה המקל בידו של יעקב איש תם, קראה לו התורה מקל. וכשהיה בידיהם של משה ואהרן קראה לו מטה. ז"ש, ויקח משה את מטה האלקים בידו. וגם אהרן היה אחוז בו. מה בין זה לזה. למה נקרא כאן מקל וכאן מטה.

(דפוס דף כ"ז טור ד')

זהר ויצא חדש ז
באורייתא, דנפיק מבין נצ"ח וְהו"ד, דאחינן בהו. קרא ליה מטה. ומאן דאחיד
באורייתא, סמכא ליה, ומחזקא ליה על נרכוי, דלא יסטי לזמינא ושמאלא.
כה) זכאין אינון ישראל, דקב"ה יתיב להון אורייתא, לגלאה לון רזין
עילאין. מאן דאחיד באורייתא, סמכא ליה, ומחזקא ליה על נרכוי, דלא יסטי
לזמינא ולשמאלא. זכאין אינון ישראל דקב"ה יתיב לון אורייתא, לגלאה לון
רזין עילאין. עלייהו פתיב * ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

מדרש הנגלים

סאמר אבו שתיה

כו) רבי זירא עאל קמי רבי אלעזר בן ערף, אשכחיה דהוה יתיב, ועינוי
נבעין מ'א, וְהוה מרחיש בשפנותיה ובכי, ב חזר לאחורוי רבי זירא. אמר
לשמשיה, מאי האי דיתבי מר ובכי, אמר תרי זמני עיילינא לקרבא גבוי, ולא
יכילנא. עד דהוו יתבי, חמון ליה דעאל לאדריה, עד דנחת, הנה קליה אנויל
בביתא ובכי.

כז) שמע דהוה אמר, אכנא אכנא, אכנא קדישא עילאה על כל עלמא,
בקדושתא דמארף, זמיני בני עממיא לאתולולא בך, דולאותבא גולמי * מסאבין
עלה, לסאבא אתרף קדישא, וכל מסאבין יקרבון בך, ווי לעלמא בההוא זמנא.

כח) נחת ויתבי בסולסלניה, * א"ר זירא לשמשיה, זיל ואימא ליה למר,
אי איעול קמיה. עאל שמשיה, אמר הא רבי זירא הקא, לא אשגח ביה, ולא
זקיף עינוהי.

מסורת הזהר

ג) (דברים ה') ב"ב קו צ"א.
ד) נוסח אחר ולאתבא גלמי (קראקא). ה) ברפוס קראקא חסר מן מסאבין עד מסאבין.

חלופי גרסאות

א) נ"א ליג מן עלאין עד עלאין (קראקא). ב) נ"א וחזר
לאחורוי א"ר זירא (קראקא). ג) נ"א ליג דמארף (קראקא).

מאמר

התורה שהיא ת"ת המאירה מבין נצח והוד, למטה מהחזה, נקראת מטה. על שם נצח והוד שהם סומכים את העולם, שהוא ז"א.

כה) זכאין אינון ישראל וכו': אשרי הם ישראל, שהקב"ה נתן להם התורה, לגלות להם סודות עליונים. מי שאוחז בתורה, התורה סומכתו ומחזקת אותו על ירכותיה, שהו נצח והוד, שלא יסור לימין ולשמאל, אלא בקו האמצעי, שח"ס התורה. אשרי הם ישראל שהקב"ה נתן להם התורה לגלות להם סודות עליונים. עליהם כתוב, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום.

מאמר אבן שתיה

כו) רבי זירא עאל * וכו': ר"ז בא לפני ר' אלעזר בן ערף, מצאו, שהיה יושב ועינוי נובעות מים, והיה מדובב בשפתיו, ובכה. חזר רבי זירא לאחוריו. אמר למשרתו, מה זה שאדוני יושב ובוכה. אמר, ב' פעמים (דפווי דף כ"ז טור ד' *) דף כ"ח טור א')

הסולם

נכנסתי לקרב אליו ולא יכולתי. בעוד שהיו יושבים, ראו אותו, את ר"א בן עזר, שנכנס לחדרו, ועד שירד משם היה קולו הולך בבית, ובכה.

כז) שמע דהוה אמר וכו': שמע שהיה אומר, אבן אבן, אבן הקדושה העליונה על כל העולם בקרושת אדונך. ועתידים בני העמים לזולל בך, ולהושיב עליך פגרים טמאים לטמא מקומך הקדוש. וכל הטומאות יקרבו אליך. אוי לעולם בזמן ההוא. גולמי היינו גופים שיצאו נשמתם מהם. מלשון, גלמי ראו עיניך (תהלים קל"ט ט"ז).

כח) נחית ויתבי בסולסלניה וכו': ירד וחדרו וישב בכסאו. א"ר זירא למשרתו לך ואמרו לו לאדוני, אם אבא לפניו. נכנס משרתו ואמר לו, הנה ר' זירא כאן. לא הביט עליו ולא נשא עינו. סולסלניה, פירושו כסאו, מלשון כסא טרסקל וסל'.

לבתר

ה מדרש ויצא הנעלים

כט לְבַתֵּר אָמַר, רַבִּי זִירָא לִיעוּל, וְאַתָּה יְתִיב לְבַר. עָאֵל ר' זִירָא, וְאַרְכִּין בְּרַפְוִי, וְיְתִיב קַמִּיה. חָמָא ר' אֲלַעְזָר, בְּטַשׁ בְּרַגְלֵיה, אָמַר קוּם מִהֶתֶם, וְיְתִיב בְּאַרְחָךְ, קָם וְיְתִיב בְּאַרְחֵיה.

ל א"ר זִירָא, הָאִי דְמַר דְתָהוּ בְכִי, מָאִי חָזָא. אָמַר, אַרְפַּכְתָּא תְּבִירָא סְגִיָּאָה דְכָל עֲלָמָא, חָזִינָא הֵהוּא אַבְנָא זְקִירָא קְדִישָׁא, דְמִינָה אֲשְׁתִּיל עֲלָמָא. וְהֵהוּא אַבְנָא תָּהוּ, דְשׁוּי יַעֲקֹב רִישֵׁיה עֲלָה.

לא וְכִי אַבְנָא דְמִינָה אֲשְׁתִּיל כָּל עֲלָמָא, וְתָהוּ רִישֵׁיה מְשַׁקְעָא וּבִתְהוּמָא רַבָּא, הִיךְ יְכוּל יַעֲקֹב לְנַעֲנֵעָה לָהּ. אֶלָּא הֵהוּא אַבְנָא, זְוִיָּתִיה מְשַׁקְעָן בִּתְהוּמָא רַבָּא, וְרִישֵׁיה ׀ אֲתַמְגוּס בְּכִי מְקַדְשָׁא, וְעֲלָה קַדְשׁ קוּדְשִׁין, וְשְׁכִינְתָּא זְקִירָא עֵילָאָה עֲלָה. הֵה"ד, ׀ מִשָּׁם רֹעֵה אָבִן יִשְׂרָאֵל. וְשָׁמָא קְדִישָׁא דְמִלְכָּא עֵילָאָה תָּהוּ גְלִיף עֲלָה.

לב פַּד אֲתָא יַעֲקֹב, קִרָּא הֵהוּא שְׁמָא קְדִישָׁא, וְנִסְכָּה מִכָּאן, וְשׁוּיָה בִּתְהוּמָא אֲתַר דְקַדְשׁ קְדִישִׁין תָּהוּ תַמְנָן. אָמַר רַבִּי זִירָא, אָנָּא שְׁמַעְנָא בְּשֵׁם ר' בּוּ, דְאָמַר רָזָא דְמִלָּה בְּהָאִי, וְלֹא אֲדַפְרָנָא.

לג א"ר אֲלַעְזָר, אִי רַבִּי זִירָא דַעֲתִי אַחִיס עֲלָךְ. וְדִילְמָא הָאִי מְלָה שְׁמַעְתָּ, וְכַךְ הוּא בְּרִירָא דְמִלְתָּא, דְכַתִּיב ׀ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם, ׀ אָבִן אַחַת מֵאֲבְנֵי

מסורת הזהר

ד) (בראשית מט) ויצא קפב צ"א ח"ב רל. ח"ג רמג: תקיח קי ט"א שט"ז. ה) (שם כח) ב"ב קלו צ"א. שמענא (ווינציא) נ"א ר' זירא בשם ר' אמי אמר אנא ונ"א יתיב (רפוסים הראשונים). ז) ברפוס קראקא חסר מן בתהומא עד בתהומא. ח) נ"א לאנעא (ווינציא). ט) נ"א אתמיס (קראקא). י) נ"א ר' זירא בשם ר' בו אמר אנא שמענא (ווינציא) נ"א ר' זירא בשם ר' אמי אמר אנא ונ"א יתיב (רפוסים הראשונים).

מאמר

כט לְבַתֵּר אָמַר, ר' זִירָא וכו': אַח"כ אמר למשרתו, יכנס ר' זירא, ואתה תשב בחוץ. נכנס ר' זירא, וכרע על ברכיו, וישב לפניו כשהוא כורע על ברכיו, מחמת יראה. ראה ר' אלעזר, דחפו ברגלו, אמר, קום משם ושב כדרכך. קם וישב כדרכו.

ל א"ר זִירָא הָאִי וכו': א"ר זִירָא, זֶה שֶׁאֲדוּנִי הָיָה בּוֹכָה, מִה רָאָה. אָמַר לוֹ, רֵאִיתִי, שֶׁהַחֲשׁוֹב שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הוּא בְּשִׁבְר גְּדוֹל. דֵּהִינְנָא אוֹתָהּ הָאֲבִן הַיְקָרָה וְהַקְּדוּשָׁה שֶׁמִּמֶּנָּה נִשְׁתַּל הָעוֹלָם שֶׁהִיא אֲבִן שְׁתִּיה שֶׁנִּתְבָּאָר (בְּזֶהר פֶּרֶשֶׁת נח אוֹת רַע"ג) וְאוֹתָהּ הָאֲבִן הִיא שִׁיעֵקֵב שֶׁם רָאִשׁוּ עֲלֶיהָ. אַרְכַּכְתָּא פִּירוּשׁוֹ הַחֲשׁוֹב וְהַעֲלִינָן עַל כָּל.

לא וְכִי אַבְנָא דְמִינָה וכו': שׂוֹאֵל, וְכִי הָאֲבִן שֶׁמִּמֶּנָּה נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם, שְׂרָאִשׁוּ הִיא (דפוי"ך דף כ"ח טור א')

הפוסים

אבן שתיה

נשקע בתהום הגדול, איך היה יכול יעקב לנענע אותה. ומשיב, אלא אבן ההיא, הוויית שלה היתה שקועה בתהום הגדול. וראשה עלה בבית המקדש, ועליה עמד קדש הקדשים, ועליה השכינה היקרה העליונה. ז"ש, משם רועה אבן ישראל. והשם הקדוש של מלך העליון נחקק עליה. אתמגוס פירושו לפי הענין, עלה.

לב פַּד אֲתָא יַעֲקֹב וכו': כשכא יעקב. קרא אותו השם הקדוש, ולקחה מכאן, מהתהום הגדול, ונתנה באותו מקום שקדש הקדשים היה שם. א"ר זִירָא, אֲנִי שְׁמַעְתִּי בְּשֵׁם ר' בּוּ, שֶׁאָמַר בּוּה אֵת סוּד הַדְּבַר, וְאִינִי זוֹכֵר.

לג א"ר אֲלַעְזָר אִי וכו': א"ר אלעזר, הוִי רַבִּי זִירָא, דַּעֲתִי מִרְחַמַת עֲלֶיךָ. שְׁשַׁכַּחַת. וְאוֹלֵי דְבַר זֶה שְׁמַעְתָּ, וְכַךְ הוּא בִּירוּרוֹ שֶׁל הַדְּבַר. שְׁכַתוּב, וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם, דְּהִינְנָא שְׁלַקָּה

מדרש **ויצא** **הנעלים** **ט**

המקום. מאיזה מקום, ממקום הידוע, שהוא מקום התהום, ששם אבנים ששוחקים מים לכל העולם. הדין הוא דכתיב, "אבנים שחקו מים."

לד' והאבן הזאת, היתה עיקר לכלם, והיתה עולה עד מקום שהיה שם בית המקדש. ויעקב לא היתה פונתו על שום אחת מהן, אלא עליה, משום דרמיזא ליה רמיזא. מה היא הכל אשתיל מינה, כן יעקב כל עלמא אשתיל מינה.

לה' באותה שעה ויקח מאבני המקום, שהיא עיקר כל העולם, וישם מראשותיו, שם בלבו שהיא מראשותיו, דוגמת זה וכו'. מיד וישכב במקום ההוא, כלומר, נתישבה דעתו באותו מקום.

לו' וסימן ידוע לקח, אמר זו היא דוגמא שלי, ואם לזו תהיה שום מעלה, בידוע שיהיה לי מעלה. ועל כן שם לבו עליה, ונדר נדר, דכתיב, "והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. כלומר, אם האבן הזאת אשר שמתי מצבה יתה בית אלהים, מיד וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. נדר המעשר. א"ר זירא, הא ודאי שמענא.

לז' א"ל, על האי אתקרי "אבן ישראל. כלומר, נקראה כן על שמו, על שנתן לבו ועיניו עליה. והקב"ה עשה אותה בית עולמים, ושם היתה שכינתו.

לח' ועל דא בכינא, דחזינא דעל האי אבנא, זמינין לשוואה סואבת עממא, ופגרי מיתייא. מאן לא יבכי, ווי לעלמא, ווי לההוא זימנא, ווי לההוא דרא.

מסורת הזהר **חלופי גרסאות**

(1) (איוב יד.) (2) (בראשית כח) נח צד צ"ה. (ח) (שם מט) ל נ"א והאבן (רפוסים הראשונים). ט נ"א וכל הבל אשתיל מינה (קראקא). ו נ"א כזה (רפוסים הראשונים). ט נ"א לאו (קראקא). ז נ"א שתהיה מעלה לי (ווינציא). ז"א שהוא מעלה לי (קראקא). פ נ"א כה (קראקא).

מאמר **הסולם** **אבן שתיה**

שלקח אבן אחת מאבני המקום, מאיזה מקום היה, ומשיב, מהמקום הידוע, שהוא מקום התהום, ששם אבנים ששוחקים מים לכל העולם. ז"ש, אבנים שחקו מים.

לד' והאבן הזאת היתה וכו': האבן הזאת היתה עיקר לכלם, והיתה עולה עד המקום שהיה שם בית המקדש. ויעקב, לא היתה כונתו על שום אחת מהן, אלא עליה, על אבן שתיה, משום שרמזה לו רמו. מה היא הכל נשתל ממנה, כך יעקב כל העולם נשתל ממנו.

לה' באותה שעה ויקח ויקח וכו': באותה שעה. ויקח מאבני המקום, את אבן שתיה, שהיא עיקר כל העולם, וישם מראשותיו, ששם בלבו, שהיא מראשותיו. כי זה דומה לזו. כי יעקב היה דומה למעלתה של האבן, כנ"ל. ומראשותיו, הוא לשון מעלה שלו. מיד וישכב (דפני דף כ"ח טור א')

במקום ההוא. כלומר נתישבה דעתו באותו מקום.

לו' וסימן ידוע לקח וכו': אמר זו היא הדמיון שלי, כלומר שווה לי, ואם לזו תהיה איו מעלה, בידוע שתהיה לי מעלה. ועל כך שם לבו עליה ונדר נדר, שכתוב, והאבן הזאת אשר שמתי מצבה. כלומר, אם האבן הזאת אשר שמתי מצבה תהיה בית אלקים, מיד, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. נדר לתת המעשר. א"ר זירא, זהו ודאי מה ששמעתי.

לז' אמר ליה על וכו': אמר לו, על זה היא נקראת אבן ישראל. כלומר, שנקראת כך על שמו, על שנתן לבו ועיניו עליה. והקב"ה עשה אותה בית עולמים, ושם היתה שכינתו.

לח' ועל דא בכינא וכו': ועל זה אני בוכה, כי ראיתי, שעל אבן הזאת עתידים לשים טומאת העמים, ופגרי מתים. מי לא יבכה, אוי

י מדרש ויצא הנעלים
בכה כד בקדמי'תא, אתנח ואשתיק. לבתר חזר ואמר, ווי לאינון דיהון זמינין בעלמא, כד * יתער מלכא * עילאָה דעלמא.
ל"ט בכה רבי וירא, אמר מלאַכא קדישאַ דדע דין, יאות הוא למכבי עלה. ופאין אתון צדיקיא, דאתון קדישין בעלמא דין, ובעלמא דאתי.

מאמר והנה סלם מוצב ארצה

מ פּרשׁתא יח. ^ט ויחלם והנה סלם מוצב ארצה וגו', עלים וירדים בו. רבי פתח בהאי קרא, ^י כמגדל דוד צוארף בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים. ו אמר רבי, כל הדברים יכלו והתורה לא תכלה. ואין דבר חביב לפני הקב"ה, כמו התורה ולומדיה. דתנן, כל המתעסק בתורה בכל יום, יתחדשו לו סתרים של מעלה. והתורה אומרת לו, ^{יא} אשקף מיין הרקח מעסיס רמוני. זהו יינה של * תורה. והו יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. והם דברים העתידים להגלות לצדיקים לעתיד לבא.

מא קם רבי ^{יב} בו על רגליו ואמר, אי כף הוא, לא הנה ליה ^{יג} למימר, אלא יין המשומר בענביו מהר סיני, * מהו מששת ימי בראשית. א"ל, אינון עומקי סדרי בראשית, דלא איתגלו ^{יד} לבר נש, וזמינין צדיקיא למנדע לון, כגוונא דא ינדעון אינון דעסקו באורייתא תדיר.

חלופי גרסאות

צ נ"א אתער (קראקא). ק נ"א עלמא עלאה (קראקא).
ר נ"א ליג אמר (קראקא). ש נ"א בא (ווינצ'א). ת נ"א
ליג למימר (קראקא). א נ"א ליג מהו מששת ימי ימי
בראשית (קראקא). ב נ"א ליג לבר נש (קראקא).

מסורת הזהר

(ט) (שם כח) ויצא כו צ"ה. (י) (שיר ד) נח קכב צ"ג
ז"ה כח ט"ב שליט ט"ג שלי"א. (כ) (שם ה) פקורי וכד
צ"א.

והנה סלם מוצב ארצה

הקב"ה כמו התורה ולומדיה. שלמדנו, כל העוסק בתורה בכל יום יתחדשו לו סודות שלמעלה. והתורה אומרת לו, אשקף מיין הרקח מעסיס רמוני. זהו יינה של תורה. וזהו יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית. והם דברים העתידים להגלות לצדיקים לעתיד לבא.

מא קם רבי ^{יב} בו וכו': קם רבי בו על רגליו, ואמר, אם כך הוא, שיין המשומר פירושו סודות התורה, היה לו לומר יין המשומר בענביו מהר סיני, מהו מששת ימי בראשית. אמר לו, אלו הם הסודות העמוקים של סדרי בראשית, שלא נגלו לאדם. ועתידים צדיקים לדעת אותם. כעין זה ידעו אלו העוסקים תמיד בתורה.

ותאנא

הסולם

מאמר

אוי לעולם, אוי לזמן ההוא, אוי לדור ההוא. בכה כבתחילה. נח ושתק. אח"כ חזר ואמר, אוי לאלו שיהיו נמצאים בעולם, כשיתעורר המלך העליון של העולם.

לט **בכה ר' זירא וכו'**: בכה ר"ז. אמר אתה מלאך הקדוש יודע זה, ראויה היא שיבכו עליה. אשריכם הצדיקים, שאתם קדושים בעולם הזה ובעולם הבא.

מאמר והנה סלם מוצב ארצה

מ **פרשתא י"ח. ויהלום והנה סולם** וגו': רבי פתח במקרא הזה, כמגדל דוד צוארף בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים. אמר רבי, כל הדברים יכלו והתורה לא תכלה, ואין דבר חביב לפני ^(דפו"י דף כ"ח טור א' *) טור ב'.

מדרש ויצא הנעלם יא

מב ונתאנא, אמר רבי יהודה, רזא אורייתא לתכימין אתיהיבו, לאינון דאתעסיקו באורייתא תדיר. ותני רבי יהודה, כל מאן דהוא עסיק באורייתא כל צרכו, סלקין ליה לנשמתיה לעילא, כד איהו נאים בשנתיה, ואולפין ליה מעומקי תורה. ומינה דוכבן ומרחשן שפוטתיה ביממא, הה"ד דוכב שפתי ישנים.

מג "א"ר יצחק, כל המתעסק בתורה לשמה, כשהוא ישן בלילה, נשמתו עולה למעלה ומראין לה אותן הדברים העתידין להיות בעולם.

מד רבי יוסי הוה יתיב ועסיק באורייתא, אתא לגביה רבי אבא, א"ר יוסי ומארי דשמעתא אתא. קם קמיה, נתבו ואתעסקו באורייתא, עד דהוו יתבי, רמש ליליא, נתבו ואתעסקו בה, עד פלגות ליליא.

מה אדמיה רבי אבא, ורבי יוסי הוה יתיב, חמא לרבי אבא, דאנפוי מסמקי טפי, והוא חייך, וחמא נהורא רבא בביתא. א"ר יוסי, שמע מיניה דשכינתא הקא. ארכין עינוי, יתיב תמן. עד דהוה סליק שחרותא דצפרא, ונהורא הוה נהיר בביתא, עד דזקף עינוי, חמא צפרא ואתחשף ביתא.

מו איתער רבי אבא, ואנפוי הוה נהירין, ועינוי חייכין. אחיד ביה רבי יוסי, א"ר אבא, אנא ידענא מה את בעי. חייך, רזין עלאין חמית, וכשעתא דאחיד נשמתא דילי מארי דאפייא, סליק לה ילאדרין רברבין ועילאין.

מז ותמית נשמתהון דשאר צדיקיא דסלקי תמן, ואמר לון זכאין אתון

חלופי גרסאות

ג בדפוס קראקא חסר מן ותני עד ותני. ד נ"א ומינה (קראקא). ה בדפוס קראקא חסר כל אות מ"ג ובמקומו כתוב כאן מה שנדפס פה מן אמצע אות ע"ב ועוד האריך עד סוף אות ע"ה. ו נ"א ליג למעלה (ווינצ'א). ז נ"א מוסיף הא מארי (קראקא). ח נ"א ליג מן ונהורא עד ואתחשך (קראקא). ט נ"א ליג ועינוי (קראקא). י נוסח אחר זיבא (קראקא). כ נוסח אחר לאגרין (קראקא). ל נוסח אחר דסליק (קראקא).

מסורת הזהר

(7 שם ז) תרומה נב צ"ז.

הסולם

מאמר

מב ותאנא א"ר יהודה וכו': ולמדנו, אר"י, סודות התורה נתנו לחכמים, לאותם שעוסקים תמיד בתורה. ושנה ר' יהודה, כל מי שעוסק בתורה כל צרכו, מעלים את נשמתו למעלה בעת שישן בשנתו, ומלמדים אותו מעומקי התורה, וממנה דוכבים ורוחשים שפתי ביום. ז"ש, דוכב שפתי ישנים.

מג א"ר יצחק כ"ו וכו': אר"י, כל העוסק בתורה לשמה, כלילה כשהוא ישן, נשמתו עולה למעלה, ומראים לה אותם הדברים העתידים להיות בעולם.

מד רבי יוסי הוה וכו': ר"י, היה יושב ועוסק בתורה. בא אליו ר' אבא. א"ר יוסי בעל ההלכה בא. קם לפניו. ישבו ועסקו בתורה. בעוד שהיו יושבים, החשיך הלילה. ישבו ועסקו בתורה עד חצות הלילה.

(דפו"י דף כ"ח טור ב')

והנה סולם מוצב ארצה

מה אדמיה ר' אבא וכו': נרדם רבי אבא, ור' יוסי היה יושב. ראה את ר' אבא, שפניו מתאדמים ביותר, והוא צוחק, וראה אור גדול בבית. א"ר יוסי, משמע מזה, שהשכינה היא כאן. השפיל עינוי, ישב שם עד שהיתה עולה השחרות שבבוקר, והאור היה מאיר בבית. בעוד שהיה נושא את עינוי, ראה את השחר ונחשך הבית.

מו איתער ר' אבא וכו': נעור ר' אבא, ופניו היו מאירים, ועינוי צוחקות. אחז בו ר' יוסי. א"ר אבא, אני יודע מה שאתה רוצה. חייך, סודות עליונים ראיתי. ובשעה שמטטרון שר הפנים אחז בנשמה שלי העלה אותה לחדרים גדולים ועליונים.

מז וחמית נשמתהון דשאר וכו': וראיתי נשמות שאר הצדיקים עולים שמה. ושר

יב מדרש ויצא הנעלים
 צדיקנא, דבגיניכון אנא אתבניי בכונינא קדושא, דשמיא יקרא, לאענאָה לחילוי
 דמלכא עילאָה. וְחַמִּית אֲוִיָּיתִי, דְהוּה מְנַחָא תַּמָּן תְּלֵי תְלִים כְּמַגְדְּלָא רַבָּא.
 ובגיניי כּוּן חַדִּינָא בְּחֻלְקֵי, וְחַיִּיכִין ׀ עֵינָאִי.
זח א"ר יצחק, אל תתמה על הא דרבי אבא, דהא קרא אסתיד כּוּן. דְתַנִּינָן,
 עֲשֵׂה הַקְּב"ה יְלֻנָּה הַמְּמוּנָה תַּחְתָּיו, וְתִלָּה מִמֶּנּוּ כָּל שְׂאֵר הַצְּבָאוֹת, ׀ כִּהְיֵי צְוֹרֵךְ,
 שְׂכַל הַגּוֹף תְּלוּי מִמֶּנּוּ. וּבִשְׂעָה שֶׁהַצְּדִיקִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, ׀ הַקְּב"ה בּוֹנֵה ׀ עוֹלָמוֹ,
 וְנוֹתֵן שְׁמוֹ ׀ בְּקִרְבוֹ, לְהַגִּיעַ לְכָל, וְלְהַסְפִּיק לְעוֹלָם מְטוֹבוֹ שֶׁל מְקוֹם.
זט וכשאין הצדיקים עוסקין בתורה, הקב"ה נוטל שמו מקרבו, ואזי העולם
 חסר, והוא אינו במעלות ׀ היכולת. מנ"ל, דְכְּתִיב, ׀ כְּמַגְדֵּל דּוֹד צְוֹרֵךְ בְּנוֹי
 לְתַלְפִּיּוֹת. אִם מְרַבִּים וּמַגְדִּילִים הַצְּדִיקִים תּוֹרָה כִּהְיֵי מַגְדֵּל, מִיָּד צְוֹרֵךְ בְּנוֹי
 לְתַלְפִּיּוֹת. זֶהוּ שֶׁהוּא צְוֹרֵךְ שֶׁל עוֹלָם, בְּנוֹי בְּכֻנֵּן קְדוּשָׁה, שְׂכַל הַפִּיּוֹת תְּלוּ וְנִלְאוּ
 לְדַעַת הַשְּׂגָחָתוֹ, וְזֶהוּ תַלְפִּיּוֹת, כְּמָא דְאַתָּה אָמַר ׀ וַתִּלָּה אֶרֶץ מִצְרַיִם.
זכ וְיֵאָזוּ אֵלֶיךָ הַמַּגֵּן תְּלוּי עֲלִיו, וְכֹל שְׁלֹטֵי הַגְּבוּרִים, אוֹתָן הַנִּקְרָאִים אֵלֶיךָ
 אֲלַפִּין, וְכֹל הַנִּשְׂאָר תְּלוּיִם עֲלִיו, וְכֹל הַשְּׁלִיטִין, וְכֹל הָעוֹלָמוֹת, מְלֵאִים מְטוֹבוֹ
 שֶׁל מְקוֹם.

מסורת הזהר (שיר ד) לעיל אות מ צ"י. 1) (בראשית מז).
 ח) (שיר ד) לעיל אות מ צ"י. 1) (בראשית מז).
 (קראקא). 9) נ"א עצמו (ווינצא). צ) נ"א בברכו (ווינצא). ק) נ"א יכולת (קראקא). ד) נ"א זהו (קראקא).
 ח) נ"א עיני (קראקא). 1) נ"א ליה (קראקא). ט) נ"א בהאי
 (קראקא). ע) נ"א הקב"ה נותן ובונה עצמו שמו בקרבו
 (קראקא). 7) נ"א זהו (קראקא).

המולם **מאמר**
 והנה סולם מוצב ארצה
 לוקח את שמו מקרבו, מתוך מטטרון, ואז
 העולם חסר, והוא, מטטרון, אינו במעלות
 היכולת, שיוכל למלא חסרונו. מאין לנו. כי
 כתוב, כמגדל דוד צוארך בנוי לתלפיות.
 שפירושו, אם הצדיקים מרבים ומגדלים תורה,
 כמגדל הזה. מיד, צוארך בנוי לתלפיות,
 שפירושו, זה, שהוא צוארו של עולם, דהיינו
 מטטרון, כנ"ל, בנוי בכנין קדוש, משמו ית'
 המתלבש בו כנ"ל, עד שכל הפיות תלו, דהיינו
 שנלאו, לדעת השגחתו, וזהו תלפיות, שהוא
 אותיות ת"ל פיות, שפירושו, שהפיות נלאו,
 כמש"א ותלה ארץ מצרים. הרי שתלה פירושו
 נלאה.
ז) ואז אלף המגן וגו': ואז אלף המגן
 תלוי עליו וכל שלטי הגבורים. שהם אותם
 המלאכים הנקראים אלף אלפין, דהיינו בסו"ה
 אלף אלפין ישמשוניה, וכל השאר, המלאכים,
 תלויים עליו. וכל השליטים, וכל העולמות,
 מלאים מטובו של המקום.
מח) א"ר יצחק אל וכו': אר"י, אל
 תתמה על זה שהיה לרבי אבא. כי הכתוב
 מעיד כך, שלמדנו, עשה הקב"ה לזה הממונה
 תחתיו, שהוא מטטרון שר הפנים. ותלה ממנו
 כל שאר הצבאות, כמו צואר הזה שכל הגוף
 תלוי ממנו. ובשעה שהצדיקים עוסקים בתורה,
 הקב"ה בונה עולמו, ונותן שמו בקרבו, ובתוך
 מטטרון, להגיע לכל, דהיינו שמטטרון ישפיע
 לכל, ושיספיק לעולם מטובו של המקום.
מט) וכשאין הצדיקים עוסקין וכו':
 וכשאין הצדיקים עוסקים בתורה, הקב"ה
 (דפו"י דף כ"ח טור ב')

א"ר

מד"ש **ויצא** **הנעלים** **יג**

נא א"ר יהודה, והיינו דכתיב ויחלם והנה סלם מצב ארצה, כלומר, כשהצדיקים אינם עוסקים בתורה, סלם מצב ארצה, ואינו במעלה. זכו הצדיקים ועסקו בתורה, ראשו מגיע השמימה, אזי יש לו מעלה, וכל טוב לא יחסר, ומיד והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. מאי בו. אמר רבי יהודה, בשמו של מקום. כד"א *) נגילה ונשמחה בו.

נב א"ר יצחק, בו, בהוא ממונה. ומפני מה. דכתיב אחריו, והנה ה' נצב עליו, על ההוא ממונה. מפני זה עולים ויורדים בשבילו. מפני שמו של מקום, שהוא נצב עליו. א"ר תנחום, למה נקרא שמו מלך שלם, מפל שאר העצבות. שאין לך נושא שמו של מקום בקרבו כמו זה.

נג א"ר יעקב, רמזו ליעקב, והשיבו על מה שנתרעם לפני הקב"ה. כלומר, שאם בניו יזכו לעסוק בתורה ובמצוות, יש מעלה לזה, ומעלה לבניו. לא זכו לעסוק בתורה ובמצוות, אין מעלה לזה, ואין מעלה לבניו. והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו. מלאכי אלהים, אלו בניו של יעקב, וכו' עולים. לא זכו, ויורדים. בו:) בשבילו. בו: כשיש לו מעלה יש להם.

נד א"ר יצחק, כל שרי האומות, היו עולים או יורדים בשביל זה. כשיש לו מעלה, יורדים שרי האומות. כשיש לו ירידה, עולים. והפל תלוי בבניו של יעקב. א"ר יהודה בר שלום, אין טוב ואין רע בא לעולם, אלא בשביל בניו של יעקב.

חלופי גרסאות
ש נ"א בשביל (קראקא).

מסורת הזהר
ט (שם כח) לעיל אות מ צ"ט: U (תהלים קיח) אמור
קה צ"א. 9 (בראשית כח) וירא לא צ"ג ז"ח כח ט"ד
שליח. צ (שם) ויצא בו צ"ו.

הפולם **מאמר**

נא א"ר יהודה והיינו וכו': אר"י, והיינו שכתוב, ויחלום והנה סולם מוצב ארצה. כלומר, כשהצדיקים אינם עוסקים בתורה, הסולם, שהוא מטטרון, מוצב ארצה, שאינו במעלה. זכו הצדיקים ועסקו בתורה, ראשו מגיע השמימה, אזי יש לו מעלה, וכל טוב לא יחסר. ומיד והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. מהו בו. אר"י בשמו של המקום. כש"א נגילה ונשמחה בו.

נב א"ר יצחק, בו וכו': אר"י, בו פירושו בממונה הזה, שהוא מטטרון, ומפני מה, מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. היינו כי כתוב אחריו, והנה ה' נצב עליו, שה' מתלבש ועומד על הממונה הזה, הנקרא סולם. מפני זה המלאכים עולים ויורדים בשבילו, מפני שמו של המקום שהוא נצב עליו. א"ר תנחום, (דפו"י דף כ"ח טור ב' *) טור ג)

והנה סולם מוצב ארצה
למה נקרא שמו, של מטטרון. מלך שלם, יותר מכל שאר הצבאות, הוא משום, שאין לך נושא שמו של המקום בקרבו, כמו זה. כמטטרון.

נג א"ר יעקב רמזו וכו': אר"י, רמז אל יעקב, והשיבו לו, על מה שנתרעם לפני הקב"ה. כלומר, שאם בניו יזכו ויעסקו בתורה ומצוות, יש מעלה לזה, למטטרון, ומעלה לבניו. לא זכו לעסוק בתורה ומצוות, אין מעלה לזה. ואין מעלה לבניו. ז"ש והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו. מלאכי אלקים, אלו בניו של יעקב, וכו' עולים, כשזכו. לא זכו, יורדים. בו, פירושו בשבילו, בשביל מטטרון, בו, כשיש לו מעלה, יש גם להם.

נד א"ר יצחק כ"י וכו': אר"י, כל שרי האומות שלמעלה, היו עולים ויורדים בשביל זה. מטטרון, כשיש לו מעלה, יורדים שרי האומות

יד **מדרש** **ויצא** **הנעלים**
נה הגמון אחד בא לרבי אבהו, ואמר, "אית לאתפנפא פל עלמא עלייכו, כעל האי גובא, לאובדא" לכון מן עלמא בשעתא תדא. אומה דא היא לא פלחה למארה, פתיב * ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה. אי היא סטייא, פל עלמא ייבד בגינה. א"ל, והא אתון עבדין לה דתסטי ולא תהו באורחא דכשנא. א"ל "חובתכון עבדין לאתערא לן. א"ר יהודה שפיר קאמר והוא הגמון.

נו ת"ר, והנה סלם מצב ארצה, זהו בית עולמים. וראשו מגיע השמימה, כד"א * מכון לשבתך פעלת ה'. איזהו ראשו, זהו ציון, ששם השכינה, והכרובים, וקדש הקדשים. א"ר אבא, סולם זה סיני, שבו ניתנה תורה, ושם נגלו מרכבותיו של הקדוש ברוך הוא.

נז רבי בא בשם ר' יוחנן אמר, עוד זאית לאסתפלא בהאי קרא "כדבבדמיתא, * כמגדל דוד צוארף בנוי לתלפיות, דהא תנינן, א"ר שמעון א"ר זירא, פל זמן שישאל * היו עוסקים בתורה, בית המקדש היה קיים, הה"ד כמגדל דוד צוארף בנוי. אי מגדלים תורה, פהאי מגדל, צוארף בנוי. מהו צוארף, זה ביהמ"ק. הה"ד * ויפל על צוארי בנימין אחיו ויבך, מלמד שפכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

נח א"ר יצחק, מהו מגדל. אלא מה מגדל דוד, מגדל חזק, אף המתעסקים בתורה, צריכין חיזוק, ובנין חזק. ר' תנחום אמר, מגדל דוד, מה דוד היה מתגדל

מסורת הזהר
 (ק) (דברים יא) וישב סג צ"א. (ר) (בראשית כח) לעיל
 אות מ צ"ט. (ש) (שמות טו) הקשה"ז אות קה (ת) (שיר
 ד) לעיל אות מ צ"י. (א) (בראשית מה) ויגש כח את
 פה.
 (קראקא). ח נ"א בקדמיתא (דפוסים הראשונים). ט נ"א ל"ג היו (קראקא).

הסולם **מאמר** **והנה סולם מוצב ארצה**
נו ת"ר והנה סולם נגו: שנו חכמים, והנה סולם מוצב ארצה. זהו בית עולמים. וראשו מגיע השמימה. הוא כש"א, מכון לשבתך פעלת ה', הרי שבית המקדש מגיע לשמים. איזהו ראשו, זהו ציון, ששם השכינה והכרובים וקדש הקדשים. א"ר אבא, סולם זה סיני, שבו נתנה התורה, ושם נגלו מרכבותיו של הקב"ה. שע"כ נאמר ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו.
נז רבי בא בשם וכו': רבי בא בשם ר' יוחנן אמר, עוד יש להסתכל בפסוק הזה כבתחילה (א"צ פירוש).
נח א"ר יצחק מהו מגדל וכו': (א"צ פירוש).
 מה

מד"ש ויצא הנעלים **טו**
 בתורה יותר מכל בני דורו, כף המתעסקים בתורה, צריכין להתגדל בתורה וְשָׁלֵא יתְבַטְּלוּ מִמֶּנָּה.
נט מה דוד היה עוסק בתורה לילה ויום, כף צריך האדם להתעסק בתורה לילה ויום, וכבוד שיתעסקו בה, ויתגדלו בה, כמגדל דוד הצואר בנוי בגן חזק וגדול.
ס ואם לאו, אֵלֶּף הַמִּגֵּן תְּלוּי עָלָיו, אֵלֶּף שְׁנַיִם שִׁיחֵיו בְּגִלוֹת, וְהַדְּבָר תְּלוּי אִם יִגָּאֵלוּ יְבוּ וְאִם לֹא־ו. זכו בתורה, יגאלו באֵלֶּף שְׁנַיִם. לא זכו, כֵּל שְׁלֹטֵי הַגְּבוּרִים, כִּי א"ר תְּנַחֲמוּם, כֵּל שְׁלֹטֵי הַגְּבוּרִים יִשְׁתַּעְבְּדוּ בָּהֶם, וְלֹאֲחֵר כֵּן יִגָּאֵלוּ.
סא מִכָּאֵן אָמַר רַבִּי בָּא, וְהִנֵּה סֵלֶם מְצַב אַרְצָה, זֶהוּ בֵּית עוֹלָמִים, הַנִּצָּב בְּכַנְיָנוּ, בְּשִׁבְלֵי אוֹתָן הַעוֹסְקִין בְּתוֹרַת בְּאֶרֶץ. וְרֹאשׁוֹ מֵגִיעַ הַשְּׂמִימָה, שֶׁהַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּמַעְלָה גְּדוּלָּה, עַל כָּל הָעוֹלָם. וְהִנֵּה מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים עוֹלִים וְיוֹרְדִים בּוֹ, אֵלֶּוּ כְּהִנֵּי מִשְׁמֹרֶת.
סב ר' אליעזר אומר, על שהוא מכוון כנגד ירושלים וְשָׁל מַעְלָה. וְאוֹתָם הַשׁוֹמְרִים יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל * מַעְלָה, הֵם שׁוֹמְרִים יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מִטָּה. מִשְׁמַע, עוֹלִים וְיוֹרְדִים.
סג מה מעלה יותר יש בו. א"ר אליעזר, זֶהוּ דְכִתִּיב וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו. כַּמְד"א אִם ה' לֹא יִשְׁמֵר עִיר שְׁנֹא שָׁקֵד שׁוֹמֵר. וְהִינֵנוּ דְכִתִּיב, וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו, לְהִיּוֹת שׁוֹמֵר עַל אוֹתָן הַשׁוֹמְרִים.
סד מהו עליו. א"ר אלעזר, לְשִׁמְרָתָהּ. כַּד"א, וְעֵינֶיךָ שִׁים עָלָיו. כֵּן וְהָיוּ עֵינֵי וְלִבֵּי שָׁם כָּל הַיָּמִים. וְלַעֲתִיד לְבָא, עֲתִיד הַקַּב"ה לְחַזֹּר לִירוּשָׁלַיִם, וְלְהִיּוֹת חוֹמָה לְשׁוֹמְרָתָהּ. כַּד"א, וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֹאֵם ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וְלִכְבוֹד אֶהְיֶה כְּתוּכָהּ.

מאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה

סה הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שׁוֹכֵב עָלֶיהָ. א"ר יצחק, מְלַמֵּד שֶׁשָּׁקֵפֵל לוֹ אָרֶץ

מסורת זוהר	הסולם	חלופי גרסאות
(1) (תהלים קנז) ב"א רלג צ"ג. (2) (ירמיה לט). (3) (מ"א ט). (4) (זכריה ב) ב"א רלג צה תק"ח קי ט"ב שינ. (5) (בראשית כח) לעיל אות נב צ"פ.	(ג) מה מעלה יותר וכו': (א"צ פירוש).	י נ"א ל"ג בו (דפוסים הראשונים). כ נ"א מוסיף מאי כל שלטי הגבורים ארית (קראקא). ל נ"א שהוא מקדש של מעלה (קראקא). ו נ"א שרת (דפוסים הראשונים). ז בדפוס קראקא חסר מן של מעלה עד של מטה. ח נ"א שכלל (דפוסים הראשונים).
מאמר	מהו עליו. א"ר וכו': (א"צ פירוש).	והנה סולם מוצב ארצה
מה דוד היה עוסק וכו': (א"צ פירוש).	מהו עליו. א"ר וכו': (א"צ פירוש).	
מכאן א"ר בא וכו': (אין צריך פירוש).	מאמר הארץ אשר אתה שוכב עליה	
ר' אליעזר אומר וכו': (א"צ פירוש).	הארץ אשר אתה וגו': (א"צ פירוש).	
(דפוס"י דף כ"ח טור ג' * טור ד')	א"ר	

טז מדרש ויצא הנעלים
 ישׁרָאֵל. א"ר יהודה, בהמ"ק ממש הָיָה, וְעָלְיוּ נִתְבַּשֵּׁר, וְעָלְיוּ הָיָה שׁוֹכֵב. מִשְׁמַע דְּכְתִיב "וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא."
סו א"ר יהודה, מִן הַג' אָבוֹת לֹא נִתְבַּשֵּׁר אֶחָד מֵהֶם עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲלֵא יַעֲקֹב, שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי מִן הָאָבוֹת. וְכַנְגֵּד אֵלּוּ "הַשְּׁלִשָּׁה: יִשְׂרָאֵל, דָּוִד, שְׁלֹמֹה. שְׁלֹמֹה שֶׁהוּא הַג' בְּנָאוֹ.
סז א"ר יהודה, יַעֲקֹב שֶׁהוּא הַג' "נִתְבַּשֵּׁר עַל שְׁלֹמֹה, שֶׁהוּא הַג', שְׁיִכְנְהוּ. זֶה אוֹהֵב נְשִׁים, וְזֶה אוֹהֵב נְשִׁים. זֶה עוֹמֵד בְּתוֹמוֹ, וְזֶה לֹא עוֹמֵד בְּתוֹמוֹ, דְּכְתִיב "וַיְהִי לַעֲתָת וְזָקֵנָת שְׁלֹמֹה נִשְׂוִי הַטּוֹ אֶת לְבָבוֹ.
סח ר' יוסי פתח, "יָפָה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ הִר צִיּוֹן יִרְכְּתֵי צְפוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רַב. יָפָה נוֹף, זֶהוּ יְרוּשָׁלַיִם, "שֶׁהוּא מְתוּק לְנַפֵּשׁ וּמְרַפָּא לְעַצְמֵ. כַּמְד"א נּוֹפֵת תְּטוּפְנָה שְׁפִתוֹתֶיךָ.
סט א"ר יהודה, אָרֶץ מְצֻרִים כָּל יוֹפֵי שְׂבָה נוֹף וְתַחֲפִנְחָס הָיָה. נוֹף הָיָה הַמְשׁוּבָח מִכָּל, שֶׁהִיָּתְהָ בְּשֵׁלֶשׁ מְאוֹת וְתִשְׁעִים וְחֲמֵשׁ תְּכַשִּׁיטִין שֶׁל יוֹפֵי. וְצִיּוֹן גְּדוּלָה בְּיוֹפֵי וְהָרָר עַל נוֹף. דֹּא"ר יְהוּדָה לָמָּה נִקְרָא שְׂמָה צִיּוֹן, מֵהַ הַצִּיּוֹן עוֹמֵד "לְנֶס לְהַסְתַּפֵּל בּוֹ כו".
ע וְהִיָּתְהָ גְדוּלָה בְּיוֹפֵי מְנוּף, הַה"ד "יָפָה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ הִר צִיּוֹן יִרְכְּתֵי צְפוֹן, שְׂכָל מִי שֶׁהִיָּה רוֹאֵה אוֹתָהּ, הָיָה שְׂמֵת. דְּתַנְיָא, א"ר יוסי א"ר חִיָּיא, מְעוֹלָם לֹא נִכְנַס אָדָם בִּירוּשָׁלַיִם וְהִיָּה עֶצֶב, לְקַיִים מֵהַ שְׁנֵאמַר מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ.
עא א"ר יצחק, בִּיּוֹן שְׂשֻׁכְב יַעֲקֹב עָלֶיהָ, נִתְיָשֵׁב דַּעְתּוֹ, וַיִּגְלַתְהָ עָלְיוֹ הַשְּׂכִינָה וְדַבְּרָה עִמוֹ, מֵהַ שְׁלֹא הָיָה קוֹדֵם לָכֵן. דֹּא"ר יַצְחָק, עַד שֶׁעָמַד יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, לֹא נִגְלַתְהָ עָלְיוֹ הַשְּׂכִינָה.
עב בִּיּוֹן שְׂרָאָה יַעֲקֹב כֶּף, יָדַע שֶׁהַמְּקוֹם גָּרָם לוֹ, וְהִקִּיץ מִשְׁנָתוֹ, וְנִתְיָרָא שְׂמָא דְּכַר אַחַר הָיָה, וַיִּשְׁכַּב כְּבִתְחִלָּה. א"ל קב"ה, יַעֲקֹב, לֹא כֶּף הוּא, אֲנִי הִי

מסורת הזהר
 (ס) (שם) ויצא א צ"ד, (ח) (מ"א יא), (ט) (תהלים מח) (פירוש).
 (סז) א"ר יהודה יעקב וכו': (א"צ) (פירוש).
 (סח) ר' יוסי פתח וכו': (אין צריך פירוש).
 (סט) א"ר יהודה ארין וכו': (א"צ) (פירוש).
 (דפויי דף כ"ח טור ד')

מאמר	הסולם	הארץ אשר אתה שוכב עליה
(ס) א"ר יהודה מן וכו': (א"צ) (פירוש).	(ע) והיתה גדולה ביופי וכו': (א"צ) (פירוש).	
(סז) א"ר יהודה יעקב וכו': (א"צ) (פירוש).	(עא) א"ר יצחק ביון ששכב וכו': (א"צ) (פירוש).	
(סח) ר' יוסי פתח וכו': (אין צריך פירוש).	(עב) ביון שראה יעקב וכו': (א"צ) (פירוש).	
(סט) א"ר יהודה ארין וכו': (א"צ) (פירוש).		א"ר

מדרש ויצא הנעלים יז
 אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. ועוד הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתגנה ונרעף. ולא אֶתְגַּלֶּה לְאוֹמָה אַחֵרֶת, בְּגִילּוֹי הַשְּׂכִינָה עַל הָאָרֶץ.
עג א"ר יוסי, מהו אשר אתה שוכב עליה. אלא כשם שאתה שוכב עליה ונבואה עמך, כך נרעף הנבואה תהיה מצויה עמכם, ולא עם אומה אחרת.
עד ר' יעקב פתח, יתן רשע כל למד צדק. תניא, א"ר יעקב, ווי שהרשע יתן בעוה"ז, זה נרעו של עשו הרשע. ומפני מה יש להם חן ורחמים. מפני שזרעו של יעקב לא למד צדק. בארץ נכחות יעול, זו ורשלים, שהיא ארץ נכחות.
עה מהו יעול, א"ר יעקב, אורא דארעא ישראל מחכים. ומרמו נבואה. ונרעו של עשו יעול האויר והנבואה. מפני מה, מפני שזרעו של יעקב לא ראה גאות ה', ואינם עוסקים בתורה, ונע"כ יתן רשע ויעול טוב הארץ והנבואה. ר"י בר' יהושע אמר, יתן רשע, אלו אוה"ע שיש להם ממשלה בעוה"ז, מפני שלא למד ישראל צדק.

חלופי גרסאות

ש נ"א אגלה (דפוסים הראשונים). ת נ"א וגלוי (דפוסים ראשונים). א נ"א זרעו של יעקב שלא (קראקא). ב נ"א יעול (קראקא). ג נ"א יראה (קראקא). ד נ"א ליג מן וע"כ עד סוף האות.

מסורת הוהר

(? (ישעיה כו) תרומה לו צ"כ.

הסולם

מאמר
עג א"ר יוסי מהו וכו': (אין צריך פירוש).
עד ר' יעקב פתח יוהן וגו': (א"צ פירוש).
 הארץ אשר אתה שוכב עליה (עה) מהו יעול א"ר וכו': (אין צריך פירוש).
 סליק פרשת ויצא

(דפו"י דף כ"ח טור ד')

